

I realment fóra estrany. És un fet que mai *tremuja* i els seus congèneres no han designat una mesura sinó només l'aparell en moviment, que actua a manera d'embut ('tremuja' es deia *infundibulum* en llatí, que pròpiament és l'embut i en alemany es diu *mühl-trichter*) i que no té pas forma d'almod o modi (sol ser cairat i més o menys allargat) De les denominacions registrades en el mapa *trémie* de l'ALF, fora de les del tipus TREMOIA, moltes van entorn de la noció d'embut: *embut* punt 826, *embütäre* 898, *avaloir* 973, *écouloir* 803, *abouchoir* 922, 937, *entonnoir* 808, 838, 959, *pasàire* 727, *tamis* 939, algunes la de 'panera' (807) o 'capsa' (938, 943, i potsers 847, 857). Cap ni una no implica la idea d'una mesura; *tamis* sí que de nou presenta analogia semàntica amb TREMULA: eina que se sacseja perquè passi el gra.

Els més coneixedors de les realitats i més atents a l'aspecte semàntic de la ciència etimològica, no s'ho van creure, fins que sortí l'obra bàsica de M-Lübke; després intervingué la rutina. Però d'altres més crítics, i sense poder ocupar-se'n, tampoc hi cregueren: recordo que Jud en el meu temps d'estudis a Zuric, ja m'hi cridà l'atenció (m'anima a cercar materials i em parlà bastant del tipus germano-romànic que veurem: es guardava sempre d'indicar-me conclusions, limitant-se a mostrar-se escèptic, i esperant, com a bon mestre, que hi arribés pel meu compte).

I és que ja Diez, el mestre de tots, rebutjant la simplista semblança amb aquell mot llatí, havia escrit (*Wb.*, 325): «seria més característic un compost amb TREMERE, puix que aquest recipient està en moviment continu, com si tremolés («in zitternder Bewegung»): *tramoggia* sincopat en lloc de *trema-moggia*, pròpiament 'vas tremolejant' («Zittergefäss»). No mancaren aplaudiments (Scheler etc.) com els d'un home tan intel·ligent, entès, savi i intuïtiu com Littré (s. v. *trémie*). Encara que de moment ni Diez, ni l'actitud reservada de Jud, vagin apartar-me de l'opinió simplista i del prestigi del REW: els fets que anava trobant em tornaven a Diez.

Pertot anàvem veient denominacions de la tremuja basades en el seu moviment continu: l'angl. *hopper* derivat de *hop* 'saltar, botar, saltironar'. Els grans mestres anglistes d'Oxford prou ens ho detallen: «*hopper* [Chaucer, S. XIV]: in a corn or other grinding mill, a receiver like an inverted pyramid --- it had originally a hopping or shaking motion», «it is agitated by two iron pins of the axis, that alternately raise the vessel containing the grain, which again sinks by its own weight» (Murray-Bradley, *New English Dictionary*, s. v.). El nostre *gronça*, nom de la tremuja tan estès en cat. occid., val. etc., i l'arag. *gruenza* (també la *urenza* > la *gruenza*, o *orenza*) són derivats del nostre verb GRONXAR/gronçar/engrunçar, com ho detallo en aquest article.

D'altra banda hi ha diverses formes romàniques i germàniques que es deriven palesament de TREMERE, i s'aparten completament de MODIUM: b. ll. *tremula* que Du C. documenta en una carta de 1194 (p. p. Martène), i *tremellum* «infundibulum molendini» que cita

d'un document monàstic de congregació anglicana, potser una mica més antic. Suís-alemany *trimelle* «mühl-trichter». Neerl. *tremel*,² Frísia *strymällen*. En fi sembla rebrotar en els Alps orientals: Friü. *tramuele*. Salta a la vista que és impossible explicar aquestes formes a base de TRIMODIA i fins TREMO(D)IA; d'altra banda la seva disposició en forma allargassada de llenca, des del Pas de Calais fins a l'Adriàtic, al llarg de la frontera germano-romànica, eliminen també la hipòtesi d'una etimologia pròpiament germànica. I semblen demostrar que existí, al costat del tipus TREMOIA, un tipus paral·lel, en el llatí vg. extrem, de forma TREMÜLA. Sigui sola, amb lleus «canvis de sufix», sigui acompanyada d'un diminutiu, TREMELLA; que estaria, al costat de TREMULA, tal com CUPELLA en lloc de CUPULA, UVELLA/UVULA, VITELLUM/VITULUM etc.

I ata no acluquem els ulls al que això implica. S'imposa la conclusió que el nostre tipus TREMOIA conté el ll. TREMERE 'sacsejar', igual que TREMULA/TREMELLA. I amb semàntica rigorosament paral·lela a la de *hopper* o *gronça*.

Per què, doncs, M-Lübke va desatendre Diez? Perquè mai la semàntica va ser el seu fort, i l'estructura del seu diccionari, demanava un ètmon simple, conegut, sense dificultats fonètiques ni complicacions formatives. Obre un diccionari llatí i hi troba *trimodium* amb variant *trimodia* designant un objecte que pot contenir gra: i ja està, la fonètica és perfecta. Igual hi hauria trobat altres compostos de *modium*, quasi en unió: el nom de 3 modis, naturalment és *trimodium*; però igual ho hauria trobat amb els altres numerals *septemmodium* '7 modis', *decemmodium* '10 modis', *τετραμόδιον* '4 modis' (aquest el tenim en grec), *semimodium* contret generalment en *semodium* 'mig modi', *sesquimodium* '1 modi i mig': tots ells en els diccionaris llatins i amb igual importància; no se'n va preocupar!

Allò serveix fonèticament, i basta ¿Per què la tremuja havia de venir d'un recipient de 3 modis, justament, i no d'un *sesquimodium*, d'un *tetramodium* etc.? I tanmateix, tres modis són molt i molt de gra, per a una tremuja. El cas és que hi ha bon camí fonètic. Això condueix a la troballa d'una magnífica carrera etimològica... Provem: *sèmola* no vindrà de *semodium*?; el cast. *tramojo* no vindrà de *τετραμόδιον*? Etc., etc. No fóra més arbitrari pel sentit (alguns expedients fonètics i qui sap...). Provaríem i riuriem. Per què riuriem d'això i no d'allò...

Però la rutina és poderosa: després d'escriure aquesta etimologia en el DCEC, han insistit en l'errada de M-Lübke, uns quants col·legues: un doctorand de Wartburg (E. Stäheli, *Die Terminologie der Bauernmühle im Wallis und Savoyen*, St. Gallen, 1951, cf. Wartburg, ZRPb. LXIX, 441-2), MLWagner (*Biblos* xxiv, 1948, 247-265), els Kahane (RLiR xxxi, 129-131) i Moll (en una verbosa nota d'AlcM). El REW és una eina tan còmoda, que estalvia la feina de pensar i informar-se.

No ens cansarem a refutar-los: car tancant-se a la raó, i refusant l'examen dels arguments adduïts per